

УДК 37.015.31:74:37.016:745/749

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-150-152

Матвійчук Світлана Салманівна,
кандидат технічних наук, старший викладач,
Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ ОПАНУВАННЯ ТЕХНІКАМИ ДЕКОРУВАННЯ НАРОДНОГО ОДЯГУ

Автором актуалізується значення уроків трудового навчання в школі та гурткової роботи як передумова формування соціальних, культурних, інтелектуальних, моральних, естетичних і психологічних рис учнів. Розглянуто та систематизовано характеристики художньо-конструкторського мислення і обґрунтовано їх актуальність та зміст при проведенні занять з трудового навчання або гурткової роботи з учнями або студентами. Розглянуто проблему формотворення творчих здібностей шляхом опанування техніками декорування та виготовлення національного одягу. Визначено, що окрім формування трудової культури та набуття практичних навичок, це реалізує національно – патріотичне виховання молоді.

Ключові слова: *трудове навчання, національний одяг, декорування, художньо-конструктивне мислення, творчі здібності, уроки різного типу.*

Постановка проблеми. Проблема, яка стоїть перед сучасною школою – розвиток креативного потенціалу учнів, як засіб формування компетентної та творчої особистості. Трудове навчання – предмет державного компонента змісту освіти, який включає відомості з основ техніки, технології, економіки і організації сучасного виробництва. Предмет має відповідати вимогам життя та суспільства. На сьогодні в Україні однією з моделей системи освіти, на яку спрямований вектор розвитку є фінська, як світового лідера систем освіти (Фінляндія багато років поспіль входить в топ-країн в світовому освітньому рейтингу *PISA*) [1]. Зокрема, «компетентнісний підхід» в Новій українській школі дуже нагадує принцип «навчання навичкам», який практикує Фінляндія. З загальними трудовими знаннями та навичками учнів знайомить предмет трудового навчання. І, якщо до трудового навчання, як до навчального предмету, в українській школі з боку частини учнів (а іноді і вчителів та адміністрації шкіл) проявляється відношення як до другорядного, необов'язкового, то варто нагадати, що саме Фінляндія в 1866 році започаткувала ручну працю як навчальний предмет в усі початкові школи та шкільні семінарії в якості обов'язкової дисципліни. Протягом другої половини XIX століття трудове навчання поступово стає обов'язковим предметом загальноосвітніх шкіл майже всього світу [1].

На заняттях у навчальних майстернях учні залучаються до безпосередньої, живої праці, яка впливає на формування їх соціальних, культурних, інтелектуальних, моральних, естетичних і психологічних рис. У сучасному суспільстві все більшого значення набуває виявлення місця і ролі культуротворчої діяльності людини та її реалізації в усіх сферах життя, а також формування рівня її конкурентоспроможності в усіх сферах діяльності. Людина, яка володіє відповідними знаннями та вміннями, здатна активно й незалежно мислити, вміє творчо вирішувати трудові завдання, шукати нові варіанти вирішення різних виробничих ситуацій, зможе в подальшому працювати на тому рівні, який буде відповідати вимогам суспільства [2].

За результатом вивчення досвіду викладання у школах трудового навчання на прикладі швейної справи, можна зробити висновок про існуючі суперечності між проголошеною підтримкою урядом швейної справи та реальним станом майстерень шкіл та міжшкільних комбінатів; між зростанням попиту на ринку праці у кваліфікованих фахівцях швейної справи та недостатньою їх підготовкою до цієї діяльності у школі; між зростанням вимог до художньо-конструкторської діяльності учнів та недостатнім рівнем науково-методичного забезпечення цієї діяльності. Запровадження гурткової роботи з проектування та виготовлення одягу або предметів вжитку також вимагає методичного та технічного оснащення кабінетів.

Саме тому, автором систематизовано інформацію щодо факторів формування у учнів та студентів художньо-конструктивного мислення та обґрунтовано значення оволодіння

техніками народних ремесел, зокрема декорування костюму та виготовлення одягу, як важливого засобу виховання гармонійно розвиненої особистості, розвитку її моральної, трудової, естетичної та технологічної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування творчих здібностей досліджували такі вчені як В.В.Давидов, О.Д.Замашкіна, Г.С.Костюк – з точки зору розвивального навчання; Ю.К.Бабанський, Г.А.Победоносцев з точки зору комплексного підходу до виховання творчої особистості та інтенсифікації педагогічного процесу. В.О.Сухомлинський зазначав, що «Трудове виховання – це, образно кажучи, гармонія трьох понять: треба, важко та прекрасно» [3].

Мета статті полягає в аналізі існуючих методів формування художньо-конструктивного мислення та розробка пропозицій щодо впровадження різних типів уроків при опануванні навичками декорування або розробки одягу. Рідний край учнів завжди буде якнайкраще надихати та ставати прикладом при вихованні трудової культури, тому пропонується паралельно з набуттям практичних навичок здійснювати вивчення народної спадщини та народних ремесел рідного краю.

Результати дослідження. Розвиток дитини відбувається в різних видах діяльності, що виявляється, відповідно, в різних видах розвитку, які тісно взаємопов'язані, взаємодоповнюють і підсилюють один одного: фізичному, духовному, громадянському, морально-етичному, естетичному.

У відповідності до існуючої структури конструктивного мислення виділяють два типи мислення: конвергентне (необхідне для знаходження єдиного правильного розв'язання задачі) і дивергентне (пошук розв'язку рішення відбувається у всіх можливих напрямках, що забезпечує більш оригінальні та нестандартні рішення) [4; 5].

Таким чином, рівень дивергентного мислення характеризує рівень творчого мислення, яке забезпечується специфічними, особливими здібностями, які назвали креативністю (здатність приймати нестандартні рішення та уникати типових схем мислення).

Творче (креативне) мислення має такі особливості [2]: 1) пластичність – здатність запропонувати кілька розв'язків у тих випадках, коли звичайна людина може знайти лише один чи два; 2) рухливість – здатність перейти від одного аспекту проблеми до іншого, не обмежуючись єдиною точкою зору; 3) оригінальність – здатність породжувати незвичайні і небанальні думки.

За ствердженням Р. М. Карюк [6], проблема розвитку творчих здібностей учнів на заняттях з трудового навчання та гуртках є досить актуальною проблемою в період необхідності відновлення економіки нашої держави, відродження національної культури та самосвідомості народу. Національно – патріотичне виховання визначено державою як стратегічне завдання на сьогодні, і, відповідно, передбачає системно здійснювати виховання в учнів

громадянської позиції; вивчення та популяризацію української історії, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу.

Ще В.О.Сухомлинський відмітив, що «Патріотизм, як діяльна спрямованість свідомості, волі, почуттів, як єдність думки і діла дуже складнопов'язаний з освіченістю, етичною, естетичною, емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею» [3]. Отже, завдання, які повинні виконувати учні, мають відповідати загальноосвітнім програмам з трудового навчання, можливостям навчального закладу, місцевим традиціям і враховувати інтереси школярів та етапу розвитку держави.

Результати дослідження. Відповідно до вищевикладеного, вивчення традицій та спадщини рідного краю у поєднанні з опануванням практичних навиків народних ремесел є актуальною та затребуваною задачею. Процес проектування і виготовлення швейних виробів на основі народного костюму рідного краю передбачає залучення школярів та студентів до різних видів діяльності: навчальної, пошукової, практичної, пізнавальної, трудової, дослідної, у тому числі й художньо-конструкторської.

Для розвитку художньо-конструктивного мислення та патріотичного виховання шляхом вивчення національного одягу рекомендується проводити спеціальні уроки різного типу [2], серед яких:

1. *Уроки ознайомлення з творами народного мистецтва.* Метою цих уроків є ознайомлення з різновидом українського народного мистецтва - національним одягом. Акцент слід робити на особливостях діяльності народних майстрів, які створюють одяг.
2. *Уроки сприйняття та оцінки національного одягу.* Основною метою цих уроків є формування в учнів навичок оцінки національного одягу як творів мистецтва, цілісного емоційного відгуку про нього; усвідомлення єдності змісту та форми твору, орієнтація на естетичну цінність даного різновиду українського народного мистецтва.
3. *Уроки опанування навичками та вміннями виготовлення традиційних елементів і видів декорування національного одягу.* Мета даних уроків полягає у навчанні школярів основним традиційним прийомом виготовлення одягу та традиційним способом його оздоблення.

Список використаних джерел

1. <https://uk.etcetera.media/ne-shkola-a-mriya-chomu-finska-sistema-osviti-viznana-odniyeyu-z-krashhih.html>
2. Шпак Л. М. Розвиток творчих здібностей учнів основної загальноосвітньої школи конструювання та моделювання одягу на уроках трудового навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика трудового навчання» / Шпак Лариса Миколаївна – Київ, 2010. – 22 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. / – К.: Рад. шк., 1976. – Т.1. – 654 с.; Т.2. – 670 с
4. Харитоновна В. В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук "- теорія та методика трудового навчання" / Харитоновна Валентина Василівна – Інститут педагогіки АНП України Київ, 2009.
5. Горчинська К.В. Місце художньо-творчих здібностей в професійній підготовці майбутніх вчителів технологій / К.В. Горчинська // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – К., 2011. – Вип. 159, ч. 1. – С. 363-369.
6. <https://vseosvita.ua/library/analiz-formuvanna-tvorcih-zdibnostej-ucniv-na-urokah-trudovogo-navcanna-253.html>

References

1. <https://uk.etcetera.media/ne-shkola-a-mriya-chomu-finska-sistema-osviti-viznana-odniyeyu-z-krashhih.html>
2. Shpak L. M., 2010. Rozvytok tvorchykh zdibnostei uchniv osnovnoi zahalnoosvitnoi shkoly konstruiuvannya ta modeliuvannya odiahu na urokakh trudovoho navchannia [Development of creative abilities of students of the main general school of designing and modeling of clothes at the lessons of labor education] : avtoref. dys. nazdobutianauk. stupeniakand. ped. nauk : spets. 13.00.02 "Teoriyatametodykatrudovohonavchannia" / ShpakLarysaMykolaivna – Kyiv.
3. Sukhomlynskyi V. O., 1976. Vybranitvory [Selected Works]: at 5 p. – K.: Rad. shk., – P.1. – 654 s.; P.2.
4. Kharytonova V. V., 2009. Formuvanniakhudozhno-konstruktorskykhznantavminstarshoklasnykiv u protsesiproektuvannya i vyhotovlennia shveinykh vyrobiv [Formation of artistic and design knowledge and skills of senior pupils in the process of designing and manufacturing of sewing products] : avtoref. dys. nazdobutianauk. stupeniakand. ped. nauk "- teoriyatametodykatrudovohonavchannia" / KharytonovaValentynaVasyilivna – Instytutpedahohiky ANP UkrainyKyiv,.
5. Horchynska K.V. Mistsekhudozhno-tvorchykh zdibnostei v profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv tekhnolohii [Place of artistic and creative abilities in the training of future technology teachers] / K.V. Horchynska // Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. – K., 2011. – Vyp. 159, ch. 1. – p. 363-369.
6. <https://vseosvita.ua/library/analiz-formuvanna-tvorcih-zdibnostej-ucniv-na-urokah-trudovogo-navcanna-253.html>

Автором актуалізується значення уроків трудового обучения в школі і в класній роботі в кружках як основа формування соціальних, культурних, інтелектуальних, моральних, естетических і психологіеских характеристик учеників. Розглянуто і систематизовано характеристики художественно-конструкторського мислення і аргументовано їх актуальність і значення при проведенні занять по трудовому обученню или в класній роботі з учениками или студентами. Розглянуто проблема формування творческих способностей за счет изучения технікамі декорирования и изготовления національної одяжки. Определено, что кроме приобретения практических навыков и формирования трудовой культуры, это реализует национально – патриотическое воспитание молодежи.

Ключевые слова: трудовое обучение, национальная одежда, декорирование, художественно-конструктивное мышление, творческие способности, уроки разного вида.

The purpose of the present paper is to analyze and find ways to solve the problem facing the modern school—the development of creative potential of schoolchildren as a means of forming a competent and creative person. As a result of studying the experience of teaching in schools the lessons of labor at the example of a sewing affair, one can conclude that there are contradictions between the government's declared importance of sewing affair and the actual state of schools and inter-school workshops. There is a difference between the growing demand in the labor market for professionals of sewing production and their lack of preparation for this activity at school. There is also a difference between the growing requirements for artistic and design activities of schoolchildren and the insufficient level of scientific and methodological support for this activity. The author systematized the information on the formation of artistic -constructive thinking in schoolchildren and the importance of mastering the techniques of folk crafts. The decoration of clothes and the manufacture of clothing is an important means of educating a harmoniously developed personality, developing its moral, labor, aesthetic and technological culture. The structure of constructive thinking consists of two types of thinking: convergent (necessary to find the only correct solution to the problem) and divergent thinking. The practical significance of the study is the proposal for the development of artistic-constructive thinking and patriotic education by studying national clothes to hold special lessons of various types: lessons on the study of works of folk art; national clothing assessment lessons; lessons in mastering the skills and abilities of manufacturing traditional elements and types of embellishment of national clothes; lessons on creating own artwork; integrated lessons. This will consolidate the positive experience of creative individual activity, manifestation of autonomy and in the further life will develop artistic-constructive thinking.

Key words: labor training, national clothes, decorating, artistic-constructive thinking, creative abilities, lessons of various types

УДК 373.3.011.3.091.12-051:159.923.2

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-152-154

Мочан Тетяна Михайлівна,
кандидат педагогіеских наук, доцент,
Мукачівський державний університет,
Янчишина Світлана Федорівна,
викладач,

Гуманітарно-педагогіесний коледж Мукачівського державного університету, м. Мукачєво

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розкривається сутність та особливості процесу професійної самореалізації вчителя початкової школи. Автором проаналізовано різні підходи до тлумачення таких понять, як «самореалізація» та «професійна самореалізація». Наголошено на провідних аспектах об'єктивних оцінок прояву професійного розвитку вчителя початкових класів як суб'єкта діяльності. Розглянуті основні стадії які проходить фахівець у своєму професійному становленні.

Ключові слова: самореалізація, професійна самореалізація, професійне становлення, вчитель початкової школи.

Постановка проблеми. Проблема професійної самореалізації особистості та вчителя початкової школи зокрема, завжди є актуальною, через те що потреба у самореалізації, самовдосконаленні, саморозвитку є природною для людини, яка здатна до особистісно-творчої діяльності, проектування власного життєвого шляху, прагне якомога всебічно пізнати та вичлєнити власні потенційні можливості, які будуть реально втілюватися в її діяльності та поведінці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість сучасних науковців у галузі психології та педагогіки акцентують увагу на необхідність створення в освітньому просторі відповідного середовища для професійної самореалізації педагога, яка можлива лише за умови вільного вибору, власного рішення, творчого самопрояву.

Проблема професійного самовдосконалення та професійної самореалізації особистості знайшла своє відображення у фундаментальних дослідженнях як психологів, так і педагогів. Зокрема, цій проблемі присвятили роботи Б. Ананьєв, І. Бєх, Л. Божович, Б. Ломов та інші. Дослідження проблеми самореалізації особистості, як якісно вищого рівня роботи над собою, який пов'язаний зі змінами самоусвідомлення соціального статусу, професійної майстерності та способів взаємодії з навколишнім світом, є в центрі уваги як українських, так і зарубіжних науковців (І. Бєх, О. Бондаренко, Г. Костюк, Г. Мілчєвська, К. Роджерс, та ін.)

Заслужують на особливу увагу наукові доробки О. Акімова, М. Євтуха, І. Зязюна, Н. Кічук, Н. Кузьміна, І. Смолюк, Р. Скульського, В. Штифурак, які розглядали проблему професійної самореалізації в процесі педагогіесної діяльності, зокрема в контексті формування особистості педагога в умовах закладу вищої педагогіесної освіти та фахової підготовки. Проблеми самореалізації проаналізовано в працях А. Маслоу, К. Роджерса, К. Хорні, Д. Цєхановської. Питанням професійної самореалізації присвєчені наукові дослідження К. Абульханової-Славської, Є. Головаха, Ю. Долинської, Є. Клімова, С. Максимєнка, О. Савчук, Н. Сєгєди, Т. Титарєнка, П. Харченко які розглядали самореалізацію як переважно свідомий, цілеспрямований процес розкриття її опредметнення сутнісних сил особистості в її різноманітній практичній діяльності.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей професійної самореалізації вчителя початкової школи, його становлення як фахівця.

Результати дослідження. У сучасній науці проблема професійної самореалізації педагога в процесі педагогіесної діяльності реалізується в умовах поєднання взаємозалежних компонентів: індивідуального, особистісного, суб'єктивного, які є необхідним фундаментом для прояву вчителя як фахівця у педагогіесній роботі [6].

Дослідження окремих аспектів готовності до професійної самореалізації відображено О. Економовою. Поділяємо думку